

The women who shaped the Talmud

Shai Finkelstein

Rav Kahilat Nitzanim, Baka Jeruslaem

רחל:

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף נ עמוד א
 ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע, שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה, אזלא ואיתנסיבה ליה. בסיתוא הוה גנו בי תיבנא, הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה, אמר לה: אי הווי לי, רמינא לך ירושלים דדהבא. אתא אליהו אידמי להוון כאנשא וקא קרי אבבא, אמר להו: הבו לי פורתא דתיבנא. דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה. אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה: חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה. אמרה ליה: זיל הוי בי רב, אזל תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע. למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה, שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו: שפיר עבד לך אבוך, חדא, דלא דמי לך! ועוד, [שבקך] ארמלות חיות כולהון שנין! אמרה ליה: אי צאית לדילי, ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא. אמר: הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי. הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא. אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגי תלמידי, נפיק כולי עלמא לאפיה. ואף היא קמת למיפק לאפיה, אמר לה ההוא רשיעא: ואת להיכא? אמרה ליה: ידע צדיק נפש בהמתו. אתת לאיתחזויי ליה, קא מדחן לה רבנן, אמר להוון: הניחו לה, שלי ושלכם שלה הוא. שמע (בר) כלבא שבוע, אתא ואיתשיל על נידריה ואשתריי ואשתרי.

רש"י מסכת נדרים דף נ עמוד א

ואיתנסיבת ליה בסיתוא - בימות החורף. הוה גנו בי תיבנא - היו ישנים בין התבן שלא היו להם כרים וכסתות. קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה - היה מלקט התבן משערו. אי הווי לי רמינא לך ירושלים דדהבא - אם יהיה לי סיפוק שאתעשר אעשה לך ירושלים של זהב בתי נפש שמצויירת בכל ענייני ירושלים והיינו דאמרין במסכת שבת (דף נט א) עיר ירושלים של זהב כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו. אתא אליהו קרא אבבא וכו' - עבד הכי משום קורת רוח להן דלדידיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם. שפיר עבד לך אבוך - דאדריך מנכסיה. חדא דלא דמי לך - שהוא גרוע ממך ועוד שמניחך באלמנות חיות שהרי הניחך כמה שנים. ידע צדיק נפש בהמתו - אית דאמרי דאיהי הות ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגניא בעיניה, ואית דאמרי דלא הות ידעה אלא הכי קא אמרה דצדיק לא מבזה לאינשי. שלי ושלכם שלה היא - על ידה הוא כל מה שלמדתי.

ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמח

ר' עקיבא הוה רעיא דבן כלבא שבוע, חזיתיה ברתיה דהוה צנוע ומעלי. א"ל ברתיה אי מקדישנא לך אזלת לבי רב, אמר לה אין, איקדשא ליה בצנעה ושדרתיה, שמע אבוה אפקה מביתיה ואדרה הנאה מנכסיה, אזל אותיב תריסר שני בבי רב אייתי בהדיה תריסר אלפי תלמידי שמע לההוא גברא דהוה אמר לה עד אימת קמדברת אלמנות חיות, אמרה ליה אי לדדי ציית יתיב תריסר שני אחרניין, אמר ברשות קא עבידנא, הדר אזיל ויתיב תריסר שני אחרנייתא בבי רב, כי אתא אייתי בהדיה עשרים וארבעה אלפי תלמידי, שמעה דביתהו הות קא נפקא לאפיה אמרו לה שיבבתא שאילי מאני ולבוש ואיכסי, אמרה להוון ידע צדיק נפש בהמתו, כי מטאי לגביה נפלה על אפיה וקא נשקא ליה לכרעיה, הוון מדחפי שמעיה לה, אמר להו שבקוה שלי ושלכם שלה היא, שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא, אמר איזיל לגביה אפשר דמיפר לי נדרי, אתא לגביה אמר ליה רבי נדר יש לי אמר ליה מאי הוא, אמר ליה הכי (הוה מעשה) והכי הוה מעשה, אמר ליה ההוא חתניך אי הוה צורבא מדרבנן אדעתא דגברא רבה מי נדרת, אמר ליה רבי אפילו פרק אחד ואפילו הלכה אחת ואפילו פסוק אחד לא, אמר ליה אנא הוא, נפיל על אפיה ונשקיה לכרעיה ויהב ליה פלגא דממונא, ברתיה דר' עקיבא עבדא ליה לבן עזאי הכי, והיינו דאמרי אינשי כעובדי אמא עובדי דברתא:

ברוריה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א
הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו
כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריה דביתהו: מאי דעתך? - משום דכתיב: יתמו חטאים, מי כתיב
חוטאים? חטאים כתיב! ועד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עד אינם, כיון דיתמו חטאים - ורשעים עד
אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה - ורשעים עד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה.
אמר לה ההוא מינא לברוריא: כתיב רני עקרה לא ילדה, משום דלא ילדה - רני? אמרה ליה: שטיא!
שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב: כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'; אלא מאי עקרה לא ילדה - רני
כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותיכו.

מדרש משלי (בבובר) פרשה לא סימן י
אשת חיל מי ימצא. אמרו מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב דורש בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו
שני בניו, מה עשתה אמו/אמא, הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם, במוצאי שבת בא ר'
מאיר מבית המדרש לביתו, אמר לה היכן שני בני, אמרה לבית המדרש הלכו, אמר לה צפיתי לבית
המדרש ולא ראיתי אותם, נתנו לו כוס של הבדלה והבדיל, חזר ואמר היכן שני בני, אמרה לו הלכו
למקום אחר ועכשיו הם באים, הקריבה לפניו המאכל ואכל ובירך, לאחר שבירך אמרה לו רבי [שאלה
אחת יש לי לשאול לך, אמר לה אמרי שאלתך, אמרה לו רבין קדם היום בא אדם אחד ונתן לי פקדון,
ועכשיו בא ליטול אותו, נחזיר לו או לא, אמר לה בתי מי שיש פקדון אצלו הוא צריך להחזירו לרבו,
אמרה לו רבי חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אצלו, מה עשתה תפשתו בידה, והעלה אותו לאותו חדר,
והקריבה אותו למטה, ונטלה סדין מעליהם, וראה שניהם מתים ומונחים על המטה, התחיל בוכה
ואומר בני בני רבי רבי, בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירין פני בתורתן, באותה שעה אמרה לו ל' מאיר
רבי לא כך אמרת לי אני צריך להחזיר הפקדון לרבו, אמר, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א
כא). אמר ר' חנינא בדבר הזה נחמתו ונתיישבה דעתו, לכך נאמר אשת חיל מי ימצא. אמר ר' [חמא בר]
חנינא מפני מה נתחייבו בניו של ר' מאיר ומתו בבת אחת, מפני שהיו רגילין להניח בית המדרש
ויושבין באכילה ובשתיה. אמר ר' יוחנן ואפילו בדברי הבטלה, שבשעה שניתנה תורה לישראל לא
הזהירין אלא על דברי תורה, שנאמר היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות (דברים כו טז).

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף נג עמוד ב-נד.
רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא, אשכחה לברוריה, אמר לה: באיזו דרך נלך ללוד? - אמרה ליה:
גלילי שוטה, לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה; היה לך לומר: באיזה ללוד. ברוריה
אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחישה, בטשה ביה, אמרה ליה: לא כך כתוב ערוכה בכל
ושמרה, אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך - משתמרת, ואם לאו - אינה משתמרת.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סב עמוד ב
רבי שמלאי אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: ניתני לי מר ספר יוחסין. - אמר ליה: מהיכן את? - אמר
ליה: מלוד. - והיכן מותבך? - בנהודעא. אמר ליה: אין נידונין לא ללודים ולא לנהודעים, וכל שכן דאת
מלוד ומותבך בנהודעא. כפייה וארצי. אמר ליה: ניתנייה בשלשה ירחי. שקל קלא פתק ביה, אמר ליה:
ומה ברוריה דביתהו דרבי מאיר, ברתייה דרבי חנניה בן תרדיון, דתניא תלת מאה שמעתתא ביומא
משלש מאה רבוותא - ואפילו הכי לא יצתה ידי חובתה בתלת שנין, ואת אמרת בתלתא ירחי

רש"י מסכת פסחים דף סב עמוד ב
ספר יוחסין - מתניתא דדברי הימים.
אין שונין ספר יוחסין לא ללודים כל - לדחוייה איכוון, לישנא אחרינא: לפי שאינן מיוחסין.
לא יצתה ידי חובתה - לא יכלה לשנותה בשלש שנים.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד א-יח:
רוריא דביתהו דר' מאיר ברתייה דר' חנינא בן תרדיון הואי, אמרה לו: זילא בי מלתא דיתבא אחתאי
בקובה של זונות. שקל תרקבא דדינרי ואזל, אמר: אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא, אי עבדה

איסורא לא איתעביד לה ניסא. אזל נקט נפשיה כחד פרשא, אמר לה: השמיעני לי, אמרה ליה: דשתנא אנא. אמר לה: מתרחנא מרתח, אמרה לו: נפישין טובא (ואיכא טובא הכא) דשפירן מינאי. אמר: ש"מ לא עבדה איסורא, כל דאתי אמרה ליה הכי. אזל לגבי שומר דידה, א"ל: הבה ניהלה, אמר ליה: מיסתפינא ממלכותא, אמר ליה: שקול תרקבא דדינרא, פלגא פלח ופלגא להוי לך. א"ל: וכי שלמי מאי איעביד? א"ל: אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת. א"ל: ומי יימר דהכי איכא? [א"ל השתא חזית]. הוו הנהו כלבי דהוו קא אכלי אינשי, שקל קלא שדא בהו, הוו קאתו למיכליה, אמר: אלהא דמאיר ענני! שבקוה, ויהבה ליה. לסוף אשתמע מילתא בי מלכא, אתיוה אסקוה לזקיפה, אמר: אלהא דמאיר ענני! אחתוה. אמרו ליה: מאי האי? אמר להו: הכי הוה מעשה. אתו חקקו לדמותיה דר' מאיר אפיתחא דרומי, אמרו: כל דחזי לפרצופא הדין לייתיה. יומא חדא חזיוהי, רהט אבתריה, רהט מקמיהו, על לבי זונות. איכא דאמרו: בשולי עובדי כוכבים חזא, טמש בהא ומתק בהא. איכא דאמרו: אתא אליהו אדמי להו כזונה, כרכתיה, אמרו: חס ושלום, אי ר' מאיר הוה לא הוה עביד הכי. קם ערק אתא לבבל. איכא דאמרו: מהאי מעשה, ואיכא דאמרו: ממעשה דברוריא.

רש"י מסכת עבודה זרה דף יח עמ"ב
איכא דאמרו - משום האי מעשה ערק.

ואיכא דאמרו משום מעשה דברוריא - שפעם אחת ליגלגה על שאמרו חכמים (קדושין דף פ:) נשים דעתו קלות הן עליהן ואמר להן חייך סופך להדות לדבריהם וצוה לאחד מתלמידיו לנסותה לדבר עבירה והפציר בה ימים רבים עד שנתרצית וכשנודע לה חנקה עצמה וערק רבי מאיר מחמת כסופא.